

Duurzaamheid onder stadjs

Eerste resultaten onderzoek naar duurzaam handelen van burgers in de gemeente Groningen

Mei 2008
Vakgroep Sociologie – Rijksuniversiteit Groningen

Rapportage:
Dr. Marieke van der Wal
Ir. Timo Septer

Dataverzameling:
Sociologie studenten

Inleiding

In maart hebben 510 burgers van de gemeente Groningen uit de Wijert-Noord, de Wijert-Zuid, Corpus den Hoorn en Hoogkerk meegedaan aan een onderzoek naar het duurzaam handelen van burgers in de gemeente Groningen. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Milieudienst van de gemeente Groningen en uitgevoerd door studenten van de opleiding Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen in het kader van hun propedeuseopleiding.

Met duurzaam handelen bedoelen we gedrag dat erop gericht is het milieu zo min mogelijk te belasten. Het milieu wordt zo min mogelijk belast als burgers door hun consumptie van goederen, benzine, stroom en water zo weinig mogelijk CO₂ uitstoot veroorzaken. Er is onder andere gekeken in hoeverre burgers in de vier Groningse wijken proberen goederen te kopen die met zorg voor het milieu zijn geproduceerd en gedistribueerd, in hun huishouden zo weinig mogelijk energie verbruiken en zo weinig mogelijk benzine of diesel verbruiken.

Met het onderzoek wil de milieudienst meer inzicht krijgen in de mate waarin burgers van de gemeente Groningen duurzaam handelen. Tegelijkertijd wil de milieudienst graag weten waarom burgers al dan niet duurzaam handelen, zodat ze beter weet hoe zij burgers kan stimuleren duurzamer te gaan handelen.

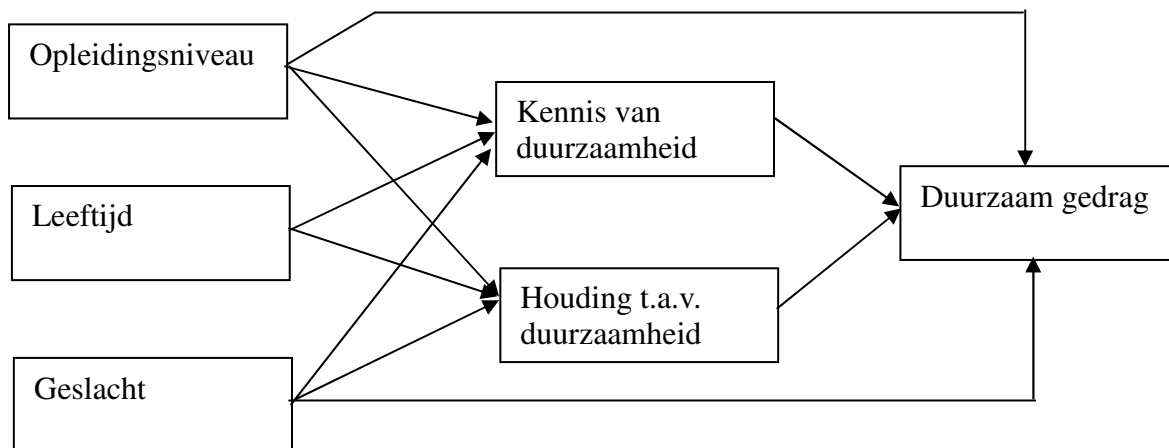
Hieronder doen wij verslag van de eerste resultaten van dit onderzoek. Naast een beeld van de mate van duurzaam handelen van burgers uit de vier genoemde wijken van de gemeente Groningen, geeft het verslag ook een inzicht in de houdingen van burgers ten aanzien van duurzaamheid en van de kennis die zij hebben over duurzaamheid. Oftewel, de kennis over hoe energieverbruik kan worden verminderd en hoe schade aan het milieu wordt veroorzaakt. Alvorens we overgaan tot deze beschrijving schetsen we een theoretisch onderzoeksmodel en beschrijven we de selectie van de respondenten en enkele kenmerken van de steekproef.

Onderzoeksmodel

In het onderzoek gaan wij uit van het theoretische uitgangspunt dat menselijk gedrag wordt beïnvloed door hun kennis over het effect dat hun gedrag op het milieu heeft en hun houdingen ten aanzien van het betreffende gedrag. Toegepast op ons onderwerp veronderstellen wij dat duurzaam handelen van mensen wordt beïnvloed door hun kennis over duurzaamheid en hun houdingen ten aanzien van duurzaamheid en duurzaam handelen. We nemen aan dat hoe meer kennis mensen hebben over hoe mensen in hun gedrag CO₂-uitstoot kunnen verminderen en hoe betrokkener en verantwoordelijker zij zich voelen om de aarde zo te gebruiken dat de toekomst van de aarde en haar toekomstige generaties is gewaarborgd, hoe duurzamer het gedrag dat zij zullen vertonen.

Naast kennis en houdingen hebben ook vaak achtergrondkenmerken een invloed op gedrag. In deze studie onderzoeken we daarom ook de invloed van geslacht, leeftijd en opleidingsniveau, als indicator van sociaaleconomische status. Schematisch ziet het model dat we onderzoeken er als volgt uit:

Figuur 1 Theoretisch onderzoeksmodel

Steekproef

In totaal hebben 51 studenten 510 bewoners in de wijken Hoogkerk, Corpus den Hoorn, de Wijert-Noord en de Wijert-Zuid geïnterviewd aan de hand van een gestructureerde vragenlijst. Daartoe kregen studenten een gebied met straten toegewezen dat minimaal bestond uit 80 adressen. In dit toegewezen gebied belden studenten willekeurig aan bij de huizen en vroegen de bewoner om medewerking aan het onderzoek. Om ervoor te zorgen dat de steekproef zowel erkenden als niet-erkenden zou bevatten moesten studenten minimaal 4 respondenten interviewen na 18:00 uur op een doordeweekse dag of op zaterdag. In totaal moest elke student 10 respondenten werven en bij hen de vragenlijst afnemen.

Het resultaat van deze procedure van steekproeftrekking is dat er in totaal 151 bewoners uit Hoogkerk zijn geïnterviewd, 119 bewoners uit Corpus den Hoorn, 130 uit de Wijert-Noord en 110 uit de Wijert-Zuid. De totale steekproef bestaat voor 57,8% uit vrouwen. Het gemiddelde opleidingsniveau ligt tussen middelbaar voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 51 jaar. In vergelijking met de gehele populatie (alle inwoners van de 4 onderzochte wijken) zijn de vrouwen oververtegenwoordigd.

Duurzaam handelen

Duurzame consumptie

Duurzaam handelen uit zich in het consumptiepatroon van burgers, hun energieverbruik in het huishouden en hun mobiliteitsgedrag. Burgers hebben een zeer duurzaam consumptiepatroon wanneer zij voedsel, kleding en andere producten kopen die bij het produceren het milieu zo min mogelijk belasten. Dat wil onder andere zeggen dat de productie weinig CO₂-uitstoot veroorzaakt, dierenwelzijn is gewaarborgd en geen tot weinig gebruik gemaakt wordt van milieuvervuilende stoffen, zoals insecticiden. Biologische producten zijn een goed voorbeeld van producten die het milieu zo min mogelijk belasten. Daarnaast zijn producten die uit de regio komen ook minder milieubelastend, omdat deze producten niet vele kilometers hoeven af te leggen alvorens zijn in de winkels te koop zijn.

Van de ondervraagde burgers uit de Wijert-Zuid en -Noord, Corpus den Hoorn en Hoogkerk koopt zo'n drie procent altijd biologisch vlees, zuivel, groente en andere biologische producten en zoveel mogelijk producten uit Nederland. Kijken we alleen naar de consumptie van biologisch vlees, zuivel en groente dan heeft ruim tien procent van de burgers een duurzaam consumptiepatroon. De helft of meer van de ondervraagde burgers koopt nooit biologische producten. Ruim driekwart van de respondenten houdt nooit of soms rekening met de herkomst van consumptiegoederen.

De volgende tabel toont de percentages van de antwoorden van burgers op de afzonderlijke vragen.

Tabel 1 Percentage dat altijd, meestal, soms of nooit biologische producten koopt en rekening houdt met de herkomst van producten.

	altijd	meestal	soms	nooit	n.v.t.
Koopt u biologische vlees/ scharrel vlees?	4,2	9,5	36,8	47,6	2,0
Koopt u biologische zuivelproducten	3,8	8,7	35,4	51,0	0,8
Koopt u biologische groente en fruit	2,4	9,4	33,1	52,4	2,0
Koopt u biologische overige producten	1,0	4,8	30,4	63,6	0,2
Houdt u bij het kopen van boodschappen rekening of de producten zijn geproduceerd in de regio	1,6	5,9	16,2	76,3	0
Houdt u bij het kopen van boodschappen rekening of de producten zijn geproduceerd in Nederland	3,6	9,5	18,4	68,6	0
Houdt u bij het kopen van boodschappen rekening of de producten zijn geproduceerd in Europa	3,2	7,7	20,9	68,2	0

N=506

Duurzaam huishouden

Burgers die een duurzaam huishouden voeren, proberen zo veel mogelijk rekening te houden met hun energieverbruik in het huishouden en hierop te besparen. Bijna driekwart van de ondervraagde burgers geeft aan dat zij altijd of meestal afval scheidt en probeert energie te besparen door lichten en apparaten uit te schakelen wanneer ze niet gebruikt worden. Driekwart van de burgers handelt dus redelijk duurzaam in het huishouden.

In tabel 2 staan de percentageverdelingen van de antwoorden van de burgers.

Tabel 2 Percentage van burgers dat altijd, meestal, soms of nooit duurzaam gedrag in het huishouden vertoont.

	altijd	meestal	soms	nooit
Weigert u plastic tasjes van winkeliers omwille van het milieu?	8,5	16,6	32,0	42,9
Doet u het licht uit in ruimten waar niemand is?	71,9	21,3	4,9	1,8
Schakelt u elektrische apparaten met een stand-by functie helemaal uit?	47,5	26,7	19,0	6,7
Scheidt u oud papier van overig afval?	76,5	14,6	4,7	4,2
Scheidt u oude kleding van overig afval?	70,9	16,8	5,9	6,3
Scheidt u chemisch afval van overig afval?	80,2	12,3	3,8	3,8
Scheidt u glas van overig afval?	81,2	10,5	4,0	4,4
Houdt u er bij de aanschaf van nieuwe huishoudelijke elektrische apparaten rekening mee dat het apparaat energiezuinig is?	41,6	26,5	19,6	12,3
Gebruikt u spaarlampen?	31,9	34,1	19,8	14,1
Gebruikt u energiezuinige apparaten?	19,4	36,9	32,1	11,6

N=510

Duurzame mobiliteit

Duurzame mobiliteit kenmerkt zich door weinig gebruik van transportmiddelen die veel fossiele brandstoffen verbruiken, zoals een auto en het vliegtuig. Er is gevraagd naar dagelijkse mobiliteit voor werk, bezoek en boodschappen en naar vakantie-reizen.

Bijna 40% van de ondervraagde burgers uit de vier wijken gebruikt dagelijks de auto uit noodzaak of uit gemak, 46% gebruikt de fiets en de overige 14% verplaatst zich met openbaar vervoer of lopend. Gemiddeld gaan de burgers uit de Wijert-Zuid en -Noord, Corpus den Hoorn en Hoogkerk anderhalf keer per jaar op vakantie. Ruim 40% van hen gaat in Nederland op vakantie, bijna 40% gaat in Europa op vakantie en minder dan 10% gaat buiten Europa op vakantie. Bijna 14% van de ondervraagde burgers gaat nooit op vakantie.

Bijna twee op de drie burgers die op vakantie gaan, nemen de auto als vervoersmiddel om op de vakantiebestemming te komen. Een kwart gaat met het vliegtuig en slechts tien procent gaat met openbaar vervoer (trein of bus) of pakt de fiets.

Kennis over duurzaamheid en duurzaam handelen

Om een beeld te krijgen van de kennis van burgers over oorzaken die de duurzaamheid van de aarde bedreigt en over hoe burgers energie opgewekt uit fossiele brandstoffen kunnen besparen, zijn de ondervraagde burgers stellingen voorgelegd die zij moesten beoordelen als zijnde juist of onjuist. Burgers konden ook antwoorden dat ze het niet weten. In tabel 3 staan de uitkomsten van deze kleine duurzaamheidstest.

Tabel 3 Percentages van burgers die de stellingen over duurzaamheid en duurzaam handelen goed, fout of met weet niet hebben beantwoord.

	goed geantwoord	fout geantwoord	weet niet geantwoord
Autorijden in een zo laag mogelijke versnelling is milieuvriendelijker dan in een zo hoog mogelijke versnelling (ONJUIST)	45,3	31,1	23,6
Hybride auto's hebben een laag benzineverbruik (JUIST)	53,4	8,3	38,3
De opwarming van de aarde wordt veroorzaakt door de hoeveelheid uitgestoten CO2 en het gat in de ozonlaag (JUIST)	78,7	10,7	10,7
Een ledlampje verbruikt meer energie dan een halogeen lampje (ONJUIST)	45,5	14,0	40,5
Een magnetron is een grotere energieverbruiker per minuut dan een gewone televisie (JUIST)	49,4	10,7	39,9
Over het algemeen geldt dat voedsel uit Nederland minder CO2-uitstoot veroorzaakt dan voedsel dat van buiten Europa komt (JUIST)	31,4	17,8	50,8
Mensen hebben geen invloed op de hoeveelheid CO2 uitstoot (ONJUIST)	76,1	11,7	12,2
Groene energie wordt opgewekt uit wind, water of biomassa (JUIST)	87,5	4,0	8,5
Bomen zijn nodig om CO2-uitstoot weer om te zetten in schone lucht/zuurstof (JUIST)	91,9	2,2	5,9
Gewone energie is slecht voor het milieu omdat het CO2-uitstoot tot gevolg heeft (JUIST)	63,0	15,2	21,7
Als een elektrisch apparaat energielabel F heeft, wil dat zeggen dat het apparaat energiezuinig is (ONJUIST)	60,7	13,0	26,3

Uit de tabel blijkt dat burgers de hele algemene stellingen over energie in meerderheid goed beantwoorden, maar waar het gaat om stellingen over het energieverbruik van auto's of elektrische apparaten valt op hoeveel burgers deze stelling met 'weet ik niet' beantwoorden.

Houdingen ten aanzien van duurzaamheid

Er is gevraagd naar de houding van de burgers ten aanzien van duurzaamheid. Daarbij zijn stellingen voorgelegd over of men zich zorgen maakt over klimaatverandering, over of men denkt zelf een bijdrage te kunnen leveren en of men zich verantwoordelijk voelt voor de gevolgen van het eigen gedrag op duurzaamheid. In tabel 4 zijn de stellingen weergegeven.

Tabel 4 Percentages van burgers die het eens, een beetje eens, een beetje oneens of oneens zijn met de stellingen over hun houding ten aanzien van duurzaamheid.

	Eens	Beetje eens	Beetje oneens	Oneens
Ik maak me zorgen over de opwarming van der aarde	43,8	35,0	8,9	12,2
Ik denk dat als wij mensen ons energiezuiniger gaan gedragen, we de opwarming van de aarde kunnen stoppen.	29,1	42,4	15,7	12,7
Ik maak me zorgen over de vervuiling van de zee, lucht en aarde	49,2	34,1	8,3	8,3
Ik denk dat alles wat ik doe om energie te besparen een klein beetje helpt om de opwarming van de aarde tegen te gaan	49,7	29,4	11,9	8,9
Ik voel me verantwoordelijk voor de netheid van de buurt waarin ik woon	42,2	34,7	12,5	10,7
Ik maak me zorgen over het stijgen van de zeespiegel	38,0	33,9	12,5	15,6
Ik vind dat 1 keer per jaar met het vliegtuig op vakantie gaan, moet kunnen	67,0	19,3	7,4	6,4
Het milieuprobleem is in de eerste plaats een probleem dat door de overheid moet worden opgelost	25,0	24,4	20,6	30,1
Het heeft geen enkele zin om als individu de auto minder te gebruiken	13,5	17,1	26,1	43,2
Ik voel me niet verantwoordelijk voor het milieu en de opwarming van de aarde	14,5	17,9	27,8	39,9

Het merendeel van de ondervraagde burgers maakt zich zorgen over de opwarming van de aarde, het stijgen van de zeespiegel en over vervuiling. Ook voelt een grote groep zich verantwoordelijk en denkt te kunnen bijdragen aan het stoppen van de opwarming, ook door individueel gedrag. Echter, het overgrote merendeel van de ondervraagde burgers vindt wel dat een keer per jaar met het vliegtuig op vakantie gaan, moet kunnen. Bijna de helft van de respondenten is ook van mening dat het milieuprobleem in de eerste plaats door de overheid opgelost moet worden.

Verschillen per wijken en achtergrondkenmerken

Om inzicht te krijgen welke burgers meer of minder duurzaam handelen, meer of minder kennis hebben over duurzaamheid of een meer of minder betrokken houding, hebben we onderzocht of er verschillen zijn tussen wijken, tussen mannen en vrouwen en of het gedrag, de houding en kennis samenhangen met leeftijd of opleidingsniveau.

Verschillen tussen wijken

Hoogkerk, Corpus den Hoorn en de Wijert-Noord lijken in hun kennis over duurzaamheid en hun handelen (frequentie en bestemming van vakantie, huishouden en consumptie) erg op elkaar. We hebben daar geen significante verschillen aangetroffen. In de Wijert-Noord zijn de mensen wel significant meer betrokken bij duurzaamheid; hun houdingen ten aanzien van duurzaamheid is positiever (zie tabel 5). De Wijert-Zuid springt er echt uit. De mensen uit deze wijk gaan significant vaker op vakantie en naar verre bestemmingen, consumeren meer biologisch producten, en hebben een betrokkener en positiever houdingen ten aanzien van duurzaamheid. Op het gebied van kennis en duurzaam handelen in het huishouden zijn er geen verschillen tussen de wijken.

Tabel 5 Gemiddelde score op duurzaam vakantiegedrag, duurzaam consumeren, duurzaam huishouden, houdingen ten aanzien van duurzaamheid en kennis van duurzaamheid, per wijk

Wijk	Duurzaam consumeren	Duurzaam huishouden	Duurzaam vakantiegedrag	Houdingen t.a.v. duurzaamheid	Kennis van duurzaamheid
Hoogkerk	3,6	1,8	2,4	2,1	7,0
Corpus den Hoorn	3,4	1,9	2,1	2,1	6,7
Wijert-Noord	3,5	1,8	2,2	1,9	6,6
Wijert-Zuid	3,2	1,8	3,0	1,9	7,0
Totaal	3,4	1,8	2,4	2,0	6,8

Duurzaam consumeren: 1 = zeer duurzaam consumeren; 2 = matig duurzaam consumeren; 3 weinig duurzaam consumeren; 4 = geheel niet duurzaam consumeren.

Duurzaam huishouden: 1 = zeer duurzaam huishouden; 2 = matig duurzaam huishouden; 3 weinig duurzaam huishouden; 4 = geheel niet duurzaam huishouden.

Duurzaam vakantiegedrag: 0 = nooit op vakantie; 1=1x op vakantie in Nederland tot 9 = 3 keer op vakantie buiten Europa

Houdingen t.a.v. duurzaamheid: 1=zeer betrokken positieve houding; 2= matig betrokken positieve houding; 3=geringe betrokken positieve houding; 4= geen betrokken positieve houding

Kennis van duurzaamheid: gemiddeld aantal juist beantwoorde stellingen

Vetgedrukte gemiddelde verschillen zijn significante verschillen ten opzichte van de andere wijken $p < 0,05$

Verschillen tussen de opleidingsniveaus

Mensen met een hogere beroepsopleiding of een universitaire opleiding gaan het vaakst en het verst op vakantie, gevolgd door de mensen met een middelbare beroepsopleiding. Mensen met alleen basisschool of lager en middelbaar voortgezet onderwijs gaan het minst vaak en het minst ver op vakantie (zie tabel 6). De verschillen tussen de mensen met lage, middelbare en hoge opleiding zijn significant. Er zijn geen verschillen in duurzaam handelen in het huishouden tussen de opleidingsniveaus en houding ten aanzien van duurzaamheid, maar gelet op duurzame consumptie consumeren de mensen met een hogere beroepsopleiding of universitaire opleiding significant duurzamer. Daarnaast neemt de kennis over duurzaamheid toe naarmate het opleidingsniveau toeneemt.

Tabel 6 Gemiddelde score op duurzaam vakantiegedrag, duurzaam consumeren, duurzaam huishouden, houdingen ten aanzien van duurzaamheid en kennis van duurzaamheid per opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Duurzaam consumeren	Duurzaam huishouden	Duurzaam vakantiegedrag	Houdingen t.a.v. duurzaamheid	Kennis van duurzaamheid
Geen/basisschool	3,6	1,8	1,1	2,2	5,1
Lager voortgezet onderwijs	3,5	1,9	1,7	2,2	5,7
Middelbaar voortgezet onderwijs	3,5	1,8	2,0	2,0	6,3
Middelbaar beroepsonderwijs	3,6	1,8	2,5	2,0	6,9
Hoger voortgezet onderwijs	3,5	2,0	2,3	1,9	7,4
Hoger beroepsonderwijs	3,3	1,8	3,1	1,9	7,4
Universitair onderwijs	3,1	1,7	3,2	1,8	8,0
Totaal	3,4	1,8	2,4	2,0	6,8

Zie voor legenda tabel 5

Vetgedrukte gemiddelde verschillen zijn significante verschillen ten opzichte van de andere wijken $p < 0,05$

Verschillen tussen man en vrouw

Tabel 7 toont de gemiddelden op de duurzaamheid indicatoren van mannen en vrouwen. Behalve in hun duurzame consumptie verschillen mannen en vrouwen op alle concepten om duurzaam handelen te meten. Vrouwen gaan minder vaak en ver op vakantie. Dit is een opvallend resultaat, als bedacht wordt dat de meeste mensen niet alleen maar met hun partner op vakantie gaan. Vrouwen gedragen zich significant duurzamer in het huishouden en hebben een significant betrokkener en positievere houding ten aanzien van duurzaamheid. De verschillen zijn echter uitermate klein, Vrouwen hebben minder kennis over duurzaamheid. Gemiddeld beantwoorden vrouwen 1 vraag meer fout dan mannen.

Tabel 7 Gemiddelde score op duurzaam vakantiegedrag, duurzaam consumeren, duurzaam huishouden, houdingen ten aanzien van duurzaamheid en kennis van duurzaamheid uitgesplitst naar mannen en vrouwen

Opleidingsniveau	Duurzaam consumeren	Duurzaam huishouden	Duurzaam vakantiegedrag	Houdingen t.a.v. duurzaamheid	Kennis van duurzaamheid
Mannen	3,4	1,9	2,7	2,1	7,4
Vrouwen	3,4	1,8	2,2	2,0	6,4
Totaal	3,4	1,8	2,4	2,0	6,8

Zie voor legenda tabel 5

Vetgedrukte gemiddelde verschillen zijn significante verschillen ten opzichte van de andere wijken $p < 0,05$

Verschillen tussen leeftijdsgroepen

De verschillen tussen de leeftijdsgroepen zijn minimaal. De 70-plussers verschillen wel significant van de andere leeftijdsgroepen in hun vakantiegedrag en kennis. Ze gaan minder vaak en ver op vakantie en hebben minder antwoorden over duurzaamheid goed. Het enige opvallende is dat de oudere generaties, van ouder dan 50 jaar, in vergelijking met de heel jonge generatie (t/m 30 jaar) beduidend duurzamer het huishouden voert.

Samenhang tussen kennis, houdingen en feitelijk duurzaam handelen

In het onderzoek zijn we er vanuit gegaan dat meer kennis van duurzaamheid en duurzaam handelen en een betrokken en positieve houding ten aanzien van duurzaam handelen, zullen bijdragen aan feitelijk duurzaam gedrag. Om te toetsen of deze veronderstelling ook voor de burgers in Groningen geldt hebben we de samenhangen tussen deze drie concepten uitgerekend. Tabel 8 laat de correlatiecoëfficiënten zien.

Tabel 8 Samenhangen tussen kennis van duurzaamheid en duurzaam handelen, houdingen ten aanzien van duurzaam handelen en feitelijk duurzaam handelen.

	Duurzaam handelen				
	Frequentie vakantie x vakantiebestemming	Huishouden	Consumptie	Houdingen	Kennis
Frequentie vakantie x vakantiebestemming	-				
Huishouden	-0,05	-			
consumptie	-0,21**	0,14*	-		
Houdingen	-0,09*	0,33**	0,20*	-	
Kennis	0,27**	-0,05	-0,11*	-0,12*	-

* sign <0,05; ** sign <0,01

Uit tabel 8 blijkt dat hoe vaker mensen op vakantie gaan en hoe verder weg ze gaan met vakantie, hoe minder duurzaam zij zijn in hun consumptie (-0,21) en hoe onverschilliger en negatiever hun houding is ten aanzien van duurzaamheid (-0,09). Tegen onze verwachting in zijn de burgers die de meeste kennis hebben over duurzaamheid en duurzaam handelen, de burgers die het vaakst en het verst op vakantie gaan. Blijkbaar houden burgers wel rekening met milieu en duurzaamheid in hun dagelijks leven, maar doen zij dit niet als het om vakanties gaat. Dit is in lijn met de bevindingen in tabel 4, over de houdingen van mensen. Daar kwam naar voren dat veel mensen zich zorgen maken over het milieu en denken dat hun gedrag er invloed op heeft, maar dat toch een grote groep vindt dat een keer per jaar met het vliegtuig op vakantie moest kunnen.

De overige samenhangen zijn wel volgens onze verwachting. Burgers die zich duurzamer gedragen in het huishouden, consumeren ook vaker duurzamer en hebben een meer betrokken en positieve houding ten aanzien van duurzaamheid en duurzaam handelen (0,14; 0,33; 0,20). Burgers met veel kennis over duurzaamheid en duurzaam handelen voeren niet een duurzamer huishouden (samenhang is niet significant) dan burgers met weinig kennis, maar consumeren wel iets duurzamer (-0,11) en hebben een ook iets betrokkener en positievere houding ten aanzien van duurzaamheid en duurzaam handelen (-0,12).

De bivariate samenhangen (= samenhang tussen twee concepten) geven een enigszins paradoxaal beeld. Enerzijds gedragen de mensen met betrokken en positieve houdingen ten aanzien van duurzaamheid zich duurzamer, gelet op hun consumptie en huishouden, anderzijds gedragen de mensen met betrokken en positieve houdingen ten aanzien van duurzaamheid zich niet duurzamer, want ze gaan wel vaker en verder weg op vakantie. Om deze paradox verder te onderzoeken hebben we regressieanalyse uitgevoerd, waarbij we niet alleen kijken naar de samenhang tussen twee concepten, maar waar tegelijkertijd ook rekening kan worden gehouden met andere concepten en achtergrondkenmerken.

Welk verhaal kunnen we vertellen als we met alle factoren die duurzaam handelen kunnen beïnvloeden rekening houden?

Als we duurzame consumptie proberen te verklaren met de kennis over duurzaamheid, de houding ten aanzien van duurzaamheid, opleidingsniveau, leeftijd en geslacht van de respondent dan blijkt dat het opleidingsniveau de belangrijkste voorspeller is van duurzame consumptie, gevolgd door de houding ten aanzien van duurzaamheid, respectievelijk de leeftijd van de respondent. Kennis van duurzaamheid en geslacht hebben geen invloed op duurzame consumptie. In totaal kunnen opleidingsniveau, houdingen en leeftijd echter maar 7% van duurzame consumptie van mensen verklaren (zie Tabel 9). Er zijn dus nog belangrijke andere factoren die een rol spelen in waarom mensen al dan niet duurzaam consumeren.

Tabel 9 Regressieanalyses ter verklaring van duurzame consumptie, duurzaam huishouden, duurzaam vakantiegedrag (tezamen te verklaren variabelen) door kennis van duurzaamheid, houdingen t.a.v. duurzaamheid, opleidingsniveau, leeftijd en sekse (tezamen verklarende variabelen).

Te verklaren variabelen \ Verklarende variabelen	Duurzame consumptie	Duurzaam huishouden	Duurzaam vakantiegedrag
Kennis van duurzaamheid	-0,03	-0,12*	0,16**
Houdingen t.a.v. duurzaamheid	0,16***	0,31***	-0,01
Opleidingsniveau	-0,20***	-0,03	0,24***
Leeftijd	-0,10*	-0,22***	-0,09*
Sekse	-0,00	-0,12*	-0,05
Verklaarde variantie (R ²)	0,07	0,16	0,14

Gepresenteerde regressiecoëfficiënten zijn gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten

* sign. <0,05; ** sign. <0,01; *** sign. <0,001

Als we kijken hoe bovengenoemde factoren duurzaam handelen in het huishouden beïnvloeden, dan blijkt dat kennis van duurzaamheid hier wel een significante, maar toch bescheiden rol speelt (zie Tabel 9). Hoe meer kennis, hoe duurzamer het huishouden wordt gerund. Veel belangrijker in de verklaring van duurzaam handelen in het huishouden zijn de houdingen ten aanzien van duurzaamheid, gevolgd door de leeftijd. Hoe betrokkener en positiever de houding ten aanzien van duurzaamheid en hoe ouder men is, hoe duurzamer het huishouden wordt gerund. Ook geslacht heeft een significante maar bescheiden rol in de verklaring van duurzaam handelen in het huishouden. Opvallend is dat het opleidingsniveau geen enkele rol speelt. In totaal kunnen kennis, houdingen, leeftijd en geslacht 17% van duurzaam handelen in het huishouden verklaren. Voor wetenschappelijk onderzoek is een dergelijk percentage een mooi resultaat. Het neemt echter niet weg dat ook hier nog een aantal belangrijke factoren niet hebben meegenomen.

Tenslotte kijken we naar in hoeverre het vakantiegedrag van de inwoners van de vier wijken kan worden verklaard door kennis, houdingen, opleidingsniveau, leeftijd en sekse (zie Tabel 9).

Er blijkt dat vakantiegedrag met name wordt bepaald door het opleidingsniveau en door leeftijd. Hoe hoger opgeleid en hoe jonger, hoe meer en verder mensen op vakantie gaan. Kennis heeft ook een significante invloed op vakantiegedrag, maar niet zoals verwacht. Mensen met meer kennis gaan vaker en verder op vakantie. Gelet op de belangrijke invloed van opleidingsniveau kan de negatieve invloed van kennis vooral als een effect van opleidingsniveau worden gezien. Opvallend is dat de houdingen ten aanzien van duurzaamheid totaal geen invloed heeft op iemand zijn vakantiegedrag. In totaal kunnen de factoren opleidingsniveau, leeftijd en kennis 15% van het vakantiegedrag verklaren.

Conclusie

We kunnen concluderen dat onze theoretische aanname dat kennis en houdingen tezamen gedrag beïnvloeden alleen opgaat voor het duurzaam handelen in het huishouden. Alleen het duurzaam runnen van het huishouden wordt significant beïnvloed door zowel kennis van duurzaamheid als houdingen ten aanzien van duurzaamheid.

De andere twee indicatoren voor duurzaam handelen, te weten duurzame consumptie en duurzaam vakantiegedrag worden door houdingen ten aanzien van duurzaamheid, respectievelijk kennis van duurzaamheid beïnvloed, maar niet door beide. Een opvallend resultaat is dat houdingen in ons onderzoek geen invloed hebben op het vakantiegedrag van mensen. De onverwachte en paradoxale negatieve bivariate samenhang tussen houdingen en duurzaam vakantiegedrag blijkt niet te bestaan als ook rekening gehouden wordt met andere factoren, zoals opleidingsniveau.

Op het gebied van kennis over duurzaamheid en duurzaam handelen is nog wat te winnen. Zo geeft een groot deel van de ondervraagde burgers aan niet te weten of een led-lamp zuinig is of geeft een fout antwoord.

Een andere algemene conclusie is dat het onderscheid in duurzaam handelen naar consumptie, huishouden en mobiliteit een zinvol onderscheid is. De bivariate samenhang tussen deze drie uitingen van duurzaam handelen is laag tot afwezig. Dat betekent dat het zelfstandige indicatoren zijn van duurzaam handelen die elkaar nauwelijks beïnvloeden en elk door kennis van duurzaamheid, houdingen ten aanzien van duurzaamheid en achtergrondkenmerken verschillend worden verklaard. Het verdient daarom aanbeveling om ook in toekomstig onderzoek dit onderscheid in duurzaam handelen te maken.

